

Et uld-eventyr for små og store

Børn og varme

Barnet har meget at bruge energi til. Kroppen vokser hurtigt, og barnets næring skal omdannes til muskler, knogler, væv og meget andet godt. Alle organe, som er anlagt ved fødslen, skal gøre færdig til mange års daglig brug. Barnet skal fordøje både føde og indtryk, og det skal bevæge sig næsten hele tiden. Alt dette skal foregå ved en kontant kropstemperatur på ca. 37°.

I disse energikrisetider har alle vel fået lært, at varmetabet til omgivelserne er en stor post i energiregnskabet - og hvis ikke dette varmetab holdes nede, tages energien fra andre steder i organismens husholdning, der bliver mindre overskud til at danne et robust og modstandsdygtigt legeme. Når børn bliver kolde, har de sværere ved at holde på vandet, og det er netop fordi urinudskillelsen kræver energi, som må afgives fra kropsvarmen.

Når kroppen er nødt til at hente energi til legemstemperaturen fra vigtige indre processer, får vi et signal derved, at vi fryser. Det er altså vigtigt at kunne fryse, men man kan sløve denne evne ved at "hærde" kroppen, så man ikke mærker, at der er noget galt. Der er endog nogen der gør en dyd af, at mangle denne evne. Et sundt barn udvikles i varme, og kun et sundt barn kan modstå kulde.

At barnet sover bedre og længere når det er varmt, gavner både barnet og forældrene. Og med den rigtige påklædning er det ikke så vigtigt at kunne holde dynen på om natten.

Uld og varme

Der findes ganske enkelt ikke noget bedre materiale til at sikre mennesket en konstant overfladetemperatur, end fårets uldpels. Uldhårets små krusninger bevirker, at uldtøjet får et lag af stillestående luft, som er hemmeligheden i al isolering. Denne egenskab bevarer ulden, selv i våd tilstand, idet luftrummen ikke fyldes med væske. Dette skyldes uldfibrenes vandabsorberende egenskab, og uldens naturlige fedtindhold.

Uldfibren opsuger vand i form af vanddamp. Vanddampen indgår i en kemisk proces under udvikling af varme, således at ulden - som det eneste af alle fibermaterialer - er varmere når den er våd. Færøske fiskere dypper deres store færøtrøjer i vand, før de tager dem på, når det er rigtig koldt.

At ulden også er den ideelle beklædning i tropeheden, er knap så kendt på vore breddegrader. Men når Saharas befolkning pakker sig ind i flere lag uld, er det fordi det er det eneste fornuftige at have på i den bagende sol. På de solsvedne stepper i Sydamerika og Australien udvikler fårene en særlig tyk og blød pels, som beskytter dem både mod nattekulden og solens brand.

Uld og vand

En ren uldvare kan opsuge væde op til 40% af sin egen vægt, uden at den føles våd eller ændrer egenskaber. Tilsvarende tal er for bomuld 6% og for kunststoffer 2%. Uldfibren er omgivet af en vandtæt hinde, som kun tillader vandet at passere i form af damp. Fiberens indre består fortrinsvis af luftfyldte barkceller, som vandet optages i, under afgivelse af varme.

Rå, ubehandlet uld lader imidlertid kun modstræbende vand trænge ind, idet det har et meget stort indhold af uldfedt - eller lanolin - som er et vandafvisende fedtstof, som anvendes i mange hudcremer og sæber.

Lanolinindholdet

Mængden af lanolin i ulden før den klippes af, svinger mellem 6% og 35%, afhængigt af klima og race. Når ulden skal spindes til garn, er man nødt til at fjerne størstedelen af lanolinindholdet, fordi snavs og skidt klæber i dette fedtstof. Hvor stor en rest af lanolin der bliver tilbage, afhænger bl.a. af, hvor snavsede fårene er, når de bringes til klipning, og det hænger igen sammen med forholdene, der hvor fårene græsser.

Mange uldvaskerier har en stor indtægt ved at sælge lanolin til kosmetikindustrien, og man vasker derfor mest muligt ud af ulden. Når ulden skal spindes, tilsættes spindeolie, som, hvis den ikke vaskes ud igen, får det færdige garn til at virke fedtet. Spindeolien kan også forsæbe i lighed med lanolinen, men er ikke så stabil. Det lanolinrige garn lugter dog umiskendeligt af får.

Forsæbning

Sæbe fremstilles ved at koge fedtstof i et alkalisk (basisk) bad. fedtstoffet forsæber. Når man laver den fornemme lanolinsæbe, er fedtstoffet lanolin. Forsæbningen begynder dog længe før kogepunktet. Allerede i fårets pels forsæber en del lanolin sammen med sved og og urin, som reagerer basisk. Da sæbe er bakteriehæmmende, er denne forsæbning i pelsen en del af fårets beskyttelse mod sygdom.

Efterbehandling

Efter spindingen kan ulden behandles på forskellige måder, for at give den andre egenskaber. Mest almindelig er mølbehandling, som er en stærk gift i lighed med DDT, som skal dræbe møllarverne. Hvilken betydning denne gift kan have for huden og organismen er ikke tilstrækkeligt undersøgt.

Også krympebehandlingen (Super-Wash) anvendes i stigende grad, for at mulligøre vask i vaskemaskinen, uden at ulden filtrer. ved temperaturer omkring 50° kan uldfibrene "vandre" - bevæge sig i forhold til hinanden, især i sæbevand. Og da uldfiberen har nogle mikroskopiske skæl eller "modhager" kan de ikke flytte sig tilbage igen. Med stærk klor kan man fjerne disse skæl, men for derefter at genskabe uldens elasticitet, behandles ulden med kunstharpiks, som overtrækker fibrene med en elastisk plastikfilm. I denne proces går uldens måske allervigtigste egenskaber tabt.

Menneskets hud og hårlag

Der vokser små uldhår overalt på menneskets legeme. Dette hårlag og overhuden er sammensat af tilsvarende stoffer, som findes hos fåret. Fårets talg, lanolinen, er ideel til hudcremer, som supplement til vor egen talgproduktion. og ulden fungerer næsten som et ekstra hårlag på menneskets hud. I ulden kan sved og urin forbinde sig med lanolinen, hvorved der dannes vand og sæbe. Lanolinen kan enddog erstattes af vor egen talg, som således kan forsæbe i ulden.

Hygiejne

Sæbe er som bekendt virksomt overfor bakterier. Med amtssundhedsplejerske i Århus amt, Vibeke Gronenberg som kilde, citeres her tidligere professor i faget Hygiejne ved Århus Universitet, dr.med. Skuli W. Gudjonsson, for følgende udtalelse:

"Man finder ikke noget renere end en gammel islandsk mand, som dør mæt af dage, efter ikke at være blevet vasket, siden jordemoderen hjalp ham til verden. Hvis han blot har fået lov til at beholde sit undertøj af ren uld."

Dette blev understreget ved hans forelæsninger i hygiejne for vordende sundhedsplejersker.

Uldne blebukser

Ren, lanolinholdig uld er af ovennævnte grunde særdeles velegnet til baby-blebukser. De erstatter plastik og gummi, og er med bomuldsble og et par bomuldsbukser under, helt tætte. Huden kan ånde, og rød hale kan undgås, fordi ammoniakken neutraliseres i forsæbningen.

Barnet biver aldrig koldt, selvom det ligger vådt i mange timer. Sæbedannelsen gør det helt hygiejnisk, og bukserne skal - så længe de kun er våde - blot tørres for igen at være friske, lugtfri og klar til brug. Al lugt af urin, af får eller af våd uld er sporeløst forsvundet!

Jo kraftigere uldbukserne er, jo mere væde kan der opsuges, men ulden opsuger og fordeler "modstræbende", hvorfor der skal være tilstrækkeligt med bomuld under, til at fungere som væge og bringe hele uldbukserne i anvendelse. Det kan i perioder være nødvendigt med et par bleer, eller måske et lille håndklæde, frottéble eller en fin gulvklud, især til drengebørn. Det anbefales at bruge en blesnip uden på bukserne det første døgn, da det er gennemvædningen af barnets urin, der sætter processen i gang.

Når barnet sover igennem og ligger i 10-12 timer uden at blive skiftet, eller hvis barnet sidder meget i bæresele, kan man bruge nogle kraftigere natbukser, mens man om dagen fortsætter med de tyndere dagbukser.

Den oprindelige lanolin nedbrydes efterhånden, især ved vask, men lanolin indholdet kan fornyes med ULD KUR, som er et lanolinpræparat. Med 3 par dagbukser og nogle natbukser har man tilstrækkeligt til de første par år.

Bukserne tørrer ca. 12 timer mellem hver brug, og man må huske, at de kan indeholde en hel del fugt, uden at det kan mærkes.

Uldne undertrøjer

En undertrøje af blød, vasket uld, båret inderst på kroppen, er en enkel måde at sikre, at barnet kan holde varmen. På denne måde begrænses effektivt risikoen for bl.a. luftvejslidelser med snue, hoste, bronchitis, øre- og lungebetændelse. Og barnet får overskud til at udvikle en sund organisme.

Ulden skal være så blød, at den ikke generer barnets hud. Enten lammeuld, som er uden de stride dækthår, eller merinould, som er ekstra blød og fin. En formodet reaktion mod uld hos nogle børn, viser sig oftest at skyldes de efterbehandlinger, som mange uldvarer har været udsat for.

Ulden skal være helt uden kemiske efterbehandlinger, for at kunne samarbejde med huden. Herved opnås en løbende forsæbnings-proces, som er helt hygiejnisk, og som overflødiggør vask i ugevis, såfremt trøjen kun udsættes for hudens afsondringer og evt. urin og savl. Afføring, opkast og lignende må nødvendigvis vaskes bort.

Når vejret er varmt nok (i måneder uden 'r') er uldtrøjen ikke nødvendig at hensyn til kulden. Men i stærk varme beskytter den imod heden, og selv om den bliver våd af sved, bliver den aldrig til et koldt omslag. Så uldtrøjen er såmænd ideel også som sommer-beklædning.

Med et par trøje har man tilstrækkeligt til et barn. Til blebørn strikkes trøjen ganske kort, så den ikke bliver unødigt beskidt. Trøjen har godt af at hvile dagligt eller jævnligt uden at blive vasket

Uld til voksne

De fleste voksne ved, hvor meget varme betyder for velbefindet og helbredet, og mange skavanker og lidelser kan lindres alene ved varme. Der er derfor grund nok til også at være opmærksom på det uldne undertøj til voksne.

Det kan strikkes i hånden af ovennævnte lammeuld. Der findes også færdigt undertøj, strikket så tyndt som almindeligt bolmuldstøj, men af det allerblødeste merinogarn.

Mange ældre mennesker er blevet glade for de tykke uldbukser, eller underlagsstykker af tykt uldgarn. Til beskyttelse af uldbuksen strikkes et indlæg af lanolingarn på størrelse med en papirblb. På denne måde kan man begrænse bl.a. hud- og lugtgener, og varmen er jo altid gavnlig.

Vask af uldtøj

Ulden minder meget om vort eget hår. Den skal på samme måde vaskes skånsomt, og bliver nemt ren og levende igen.

Uldtøjet håndvaskes i blødgjort vand med sæbspåner eller ULDREN (så lidt som muligt), ved 30-35° (lunkent). Tøjet bevæges forsigtigt i vandet, løftes op og ned, så vandet strømmer igennem tøjet. Skylles ved samme temp. indtil vandet er klart. Derefter lanolintilskud med ULD KUR og afkøling til 18-20°, hvor der tilsættes en sjat eddike og ulden hviler i dette bad i 10-20 min. Centrifugeres eller tryktørres i et håndklæde. Bredes ud i den oprindelige facon og tørrer således.

Garn til blebukser

Blebukserne strikkes af ASKELADENS´ s LANOLINGARN. Der bruges 2 eller 3-trådet garn til dagbukser og 3-trådet garn til natbukser. Til garnet fås opskrift på flere modeller i bukser fra nyfødt til 3-4 år.

Også til større børn, som er "utætte" er dette garn velegnet, og til underlagsstykke i seng og barnevogn. Desuden bruges dette garn til al udendørsbeklædning som sweaters, hue, vanter og tykke sokker til børn over 1 år. Sokkerne forstærkes dog i fod med silketråd.

Garn til undertrøjer m.m.

Undertrøjer strikkes af 2-trådet merino-uld. garnet er hvidere, fordi det er vasket, men det må gerne vaskes igen, når det er strikket, hvis tøjet ønskes endnu blødere. Lanolinen er ikke vigtig, når ulden er i kontakt med huden. Silken kan bruges til allergitilfælde.

Til garnet fås opskrift til babytrøje fra 0-5 mdr. og barnetrøje fra 4 mdr. til 6 år. Dette garn er meget anvendeligt bl.a. til små djævlehuer, små luffer, sovesokker til inden i kravledragten. Desuden er garnet det rigtige til undertøj til større børn og voksne på lige fod med uld.

Køb af garn m.m.

De omtalte garner samt ULDKUR, ULDREN og blødgøring kan købes hos ASKELADEN. Vi er hele tiden på jagt efter de bedst egnede produkter netop til disse formål.

Bestillinger ekspederes dagligt og forsendes overalt. Så vidt muligt som småpakker til minimumstakster.

Man kan altid ringe eller skrive til os og få flere oplysninger, og man kan bestille pr. telefon.

Med venlig hilsen

ASKELADEN